

BUITEN

22^E JAARGANG N^O. 7.

ZATERDAG 18 FEBRUARI 1928.

Foto C. Steenbergh.

RIJSWIJK BIJ DEN HAAG. DE OUDE TOEGANGSPOORT VAN OVERVOORDE.

Redacteur: Mr. A. LOOSJES.

INHOUD:

DE STRAAT VAN DE FLUITSPEELSTER, DOOR H. DE VERE STACPOOLE (7)	BLZ. 74
RIJSWIJK BIJ DEN HAAG (GEÏLLUSTREERD), DOOR A. W. FRANCKEN (SLOT)	BLZ. 73, 76—81
DE STIJL DER OUDE KERKEN EN KATHEDRALEN, DOOR K. L. SCHAMP	BLZ. 78
BIJ DE DIEREN. DE KROKODIL MET HET PATENT, DOOR MANFRED KYBER. <i>Vertaling van M. P. DIAMANT—DE VRIES.</i>	BLZ. 79
DE DRIEDISTEL (GEÏLLUSTREERD), DOOR J. VIJVERBERG	BLZ. 81—82
GRANADA (GEÏLL.), DOOR F. C. TIESKENS	BLZ. 82—83
RENATA DI FRANCA. <i>Naar het Poolsch</i> , DOOR KAZIMIERZ CHŁĘDOWSKI (3)	BLZ. 84
IN HET BOSCH VAN GROENENDAAL (ILLUSTRATIE)	BLZ. 84

BERICHTEN VAN REDACTIE EN UITGEVERS.

Men gelieve alles wat de Redactie of de Administratie van dit weekblad betreft te adresseeren aan de Uitgevers Scheltema & Holkema's Boekhandel, Rokin 74—76, Amsterdam, met de toevoeging: „Voor de Redactie” of „voor de Administratie van het Weekblad Buiten”. Duidelijke naam en adresvermelding wordt verzocht ook achter op de foto's

Afzonderlijke nummers: Prijs 40 cts.

De Straat van de Fluitspeelster

7) DOOR H. DE VERE STACPOOLE.

HET was het gezicht van een meisje — donker, verschillend van dat van eenig meisje dat hij ooit had gezien, bijna het gezicht van een kind, mooi en toch — leek het hem toe — angstaanjagend en terugstootend. Een oogenblik verscheen het gezicht — toen verdween het weer.

Wellicht was het de duisternis in de kamer, of misschien de tegenzin dien het huis hem inboezemde, die dit gevoel bij den jongen veroorzaakte. Hij kende geen andere meisjes dan de gebruikte, krachtige meisjes van de havenstad, en hij wist absoluut niet in welk opzicht het gelaat, dat hij vluchtig gezien had, verschilde van de gezichten die hij kende, of waarom dat verschil hem verstoorde.

NEGENDE HOOFDSTUK.

HET HUIS VAN DEN METEEK.

Diomedes hief juist den klopper weer op, toen de deur open vloog en de deurwachter verscheen — een forsche Egyptenaar, met zwarte bijna samengegroeide wenkbrauwen, dikke lippen en een band om zijn linkerpols waaraan een scarabeüs¹⁾ bengelde; een blauwachtige tint onder de huid sprak van Nubisch bloed, en Diomedes, die met een enkelen blik de kleinste kleinigheden kon opmerken, lette er op dat de handen van den man platte vingers en geweldige duimen hadden, dat zijn teenen ver van elkaar stonden en zijn armen behaard waren. Hij was er zeker van, dat er, als men de tuniek had kunnen opentrekken, een borst behaard als die van een faun zou zijn te voorschijn gekomen.

Gyges was nog niet teruggekomen.

Zooals Diomedes daar voor den wachter stond, kon hij door de duisternis van het kleine voorportaal een binnenhof zien, zonder dak; een groote vlek zonlicht lag op dien hof.

Op den grond fladderde een zwaluw en een eindje van de zwaluw af zat een zwarte kat ineengedoken, met haar gele oogen onafgewend op den vogel gericht.

1) de heilige mestkever der Egyptenaren.

Hij dacht aanvankelijk, dat de vogel gekwetst was; toen zag hij dat deze slechts aan zijn plaats gekluisterd was door den doorborenden blik van de kat.

Toen waren in een oogwenk kat en vogel verdwenen, de vogel in den bek van de kat.

„Wanneer verwacht gij hem terug?” vroeg Diomedes, met een huivering van medelijden voor den vogel.

De portier dacht, dat hij wel dadelijk thuis zou komen; hij had hem feitelijk al vroeger verwacht.

Diomedes dacht even na. Het was bijna lunch-tijd en zijn huis lag een heel eind hier vandaan. Maar hij had nog absoluut geen honger en hij kon best nog een kwartiertje langer wachten.

„Ik moet zaken met hem bespreken”, zei hij, „en ik zal binnenkomen en op hem wachten”.

De wachter ging opzij, Diomedes trad naar binnen en de deur werd gesloten. Met de volmaakte onverschilligheid van den jonkman voor kleinigheden, had hij Pheidon en de beurs glad vergeten; toen de knaap de deur zag sluiten, floot hij tusschen zijn tanden. Als hij niet de beurs in zijn handen had gehad, welke hij als een hem toevertrouwd pand beschouwde, zou hij een paar flinke stompen op de deur gegeven hebben en zijn weggelopen; wie hem onbeleefd behandelde was nog niet gelukkig. Maar hij begreep, dat hij Diomedes niet op één lijn kon stellen met andere menschen. Wie anders in Athene zou iemand dien hij absoluut niet kende, achterlaten met een handvol zilver in zijn bezit? Het compliment, hiermede aan zijn eerlijkheid bewezen, was een balsem op de wonde aan zijn gevoel van eigenwaarde toegebracht, en hij ging op een vooruitstekenden steen dicht bij den ingang voor den muur zitten.

Diomedes volgde den deurwachter, liep de gang door en kwam in den hof.

Deze was omgeven door een colonnade, waar men beschut voor zon en regen kon wandelen, en tal van deuren kwamen op die galerij uit; al die kamerdeuren waren gesloten.

In de rechtsche zuilengang stonden eenige stoelen. Op een daarvan ging Diomedes zitten en de portier ging terug naar zijn eigen vertrek en liet den bezoeker met zijn overpeinzingen alleen.

Volmaakte stilte heerschte alom, slechts nu en dan verbroken door het sjiipen van een vogel of het verwijderde klapperen van het ongesloten luik. Er waren geen andere meubelen dan de stoelen, geen altaar aan den Zeus van het tehuis, niets om het oog af te leiden dan de steile pilaren van de tegenovergelegen zuilengang, of van tijd tot tijd het voorbij vliegen van een vogel in de blauwe lucht omhoog.

Diomedes trok zijn stoel een eindje achteruit, zoodat hij met zijn hoofd in de schaduw van het dak van de galerij kon zitten en met zijn voeten in de zon.

Toen begon hij te denken over de zaak waarvoor hij gekomen was — geld.

Diomedes raakte nimmer geld aan met zijn handen en — als hij het vermijden kon — ook niet met zijn geest. Hij beschouwde het als het afval, dat de leliën van zijn vermaken bemestte; zijn tuiniers deden al het werk. Een dier tuiniers was Gyges, zijn bankier; de andere was Cleon, zijn kok en hofmeester.

Drie jaar lang had Diomedes nu een rijkemans-leven geleid, een vooraanstaande plaats in Athene ingenomen; hij wedijverde met Alcibiades — nu in ballingschap — in buitensporigheden, maar verschilde daarin met hem, dat hij vrijgezel was gebleven. Hij had groote bedragen verkwist en uitgeleend; zijn woning in de Straat van den Tempel van Dionysus was het mooiste huis in Athene, en de kunstschaten, die hij verzameld had — gesneden edelgesteenten, beeldhouwwerken, schilderijen en metaal-arbeid — waren alleen al een fortuin waard.

En nu plotseling, gedurende de paar laatste weken, was het geld voor hem verschenen in al zijn naakte grofheid en had hem brutaal toegeroepen: „Je hebt me noodig”.

Schuldeischers, die met de flair die dergelijke menschen bezitten, lont hadden geroken, hadden op betaling aangedrongen. Gorgias, de juwelier was nog gisteren bij hem geweest met zijn rekening van vijftig mina's — bijna vijf-entwintig honderd gulden; Gonippus, de paardenkoopman, drong op betaling aan van de twee Thessalische paarden, die hij hem pas een maand geleden verkocht had — en tot nu toe had Gonippus zich voorgedaan, alsof hij even weinig aan geld hechtte als Diomedes zelf. Er waren nog meer schuld-

eischers, die allen vreemdsoortig bang schenen te zijn voor hun geld. Het leek wel alsof het Gerucht naar alle richtingen Athene had doorkruist, roepende: „Diomedes' zaken staan slecht!” Dat was inderdaad het geval. In de Agora, de straten, de winkels was er over gebabbeld, gefluisterd, op gezinspeeld.

„Heb je gehoord van Diomedes?”

„Wat?”

„Ik hoor, dat hij zijn schoenmaker niet kan betalen”.

„Bij den Hond van Egypte, ik heb altijd wel gezegd, dat het zoover komen zou. Maar wat had je anders verwacht. Al het water uit negen buizen zal nooit een zeef vullen, ofschoon de zeef al het water zal opnemen”.

„Wijn, bedoel je?”

„Zeker; hij is een dronkaard”.

„Nog erger — een godloochenaar”.

„Dat zegt men”.

„Och wat, het is zoo. Hij zweert bij de werken van Anaxagoras van Clazomena ¹⁾, zegt, dat de zon een steen is en de maan van aarde gemaakt”.

„Godslasterlijke hond!”

Moreel bankroet na financieel, zooals het van het ontstaan der wereld af geweest is.

Maar Diomedes wist daar weinig van en hij praktizeerde er ook niet over. Hij was overtuigd dat hij geld zou krijgen; want zouden de menschen, aan wie hij geld geleend had, het niet dadelijk terugbetalen, of veeleer hem op zijn beurt leenen, zoodra hij er maar met een enkel woord om vroeg? Pasion was hem veel schuldig; andere mannen, tallooze andere mannen, waren evenzeer zijn schuldenaars. Maar dat waren allen vrienden van hem; tot hen zou hij zich eerst in de laatste plaats wenden. Maar Gyges had hij al ruim zeven maanden geleden vier honderd mina's geleend, niet als een welwillendheid van den eenen vriend voor den anderen, maar als een zakelijke transactie om hem te helpen in een speculatie, waarvan Diomedes de bijzonderheden absoluut niet kende.

Gyges was bij hem gekomen en had hem het geld te leen gevraagd. Gyges was zijn bankier en had op dat oogenblik zes honderd mina's van Diomedes onder zijn berusting gehad. Diomedes had hem onmiddellijk het geld geleend.

Vandaag was hij gekomen om het terug te vragen. Nadat hij een tijd lang over de zaak had nagedacht, liet hij, onder den kalmeerenden invloed van de stilte, zijn geest bij aangename dingen verwijlen.

Hij dacht aan een kleinen Hylas ²⁾, dien hij drie dagen geleden gekocht had — op krediet. Heppias, de beeldhouwer, had het hem verkocht; een beeldje, lieflijk als een droom, teer als een rozeblaadje.

Kunst is zoowel de moeder als het kind der reverie — gedachte in den vorm van een droom — en men kan de waarde van een kunstwerk beoordeelen naar zijn vermogen om u in dien wakend-droomenden toestand te brengen. Geen andere proef is zoo betrouwbaar; terwijl men aan zijn vermogen om in dien toestand te verzinken de waarde van iederen kunst-criticus of kunstenaar kan bepalen.

Door zijn visioen van Hylas vergat Diomedes de plaats waar hij zich bevond en de reden waarom hij daar was; zijn eigen identiteit verdween daardoor en vermengde zich met zijn fantaisie. Hij hoorde het plassen der waternymphen, het zoemen der insekten, het ruischen der rivier.

Hij hoorde lachen en daarna zingen. Een meisjes-stem, helder en fijn als een klokje, verbrak het visioen van Hylas, deed de rietstengels en wilgen verdorren en de rivier zijner droomen aan haar bron opdrogen. Hij sprong op als iemand die uit een droom ontwaakt. Een schaduw gleed over den hof; het was de schaduw van een duif, die marmer-blank langs het saffier-blauw van den hemel vloog.

De vogel verdween; maar hij wendde zijn oogen niet af; hij luisterde.

Het lied hield op en begon weer, hield op en begon weer; nu eens luid, dan zacht. Toen hield het weer op en hij hoorde het plassen van water. De geluiden kwamen van achter een groote deur, die toegang gaf tot het tweede gedeelte van het huis, de vrouwen-vertrekken; en Diomedes stond op uit zijn stoel, met zijn oogen vast op de deur gericht.

Hij liep naar de deur, als voortgedreven door de betoovering van de stem, die nu weer klonk in het lied en opende ze.

Vóór hem lag een binnenplaats, bijna even groot als die waar hij gezeten had. In het midden van die ruimte weerkaatste het water in een rond fontein-bassin het zonlicht; een naakt meisje, dat voorover gebogen tot haar knieën in het water stond, sloeg met haar handen op het water dat in diamanten droppels opsprong. Haar lang, gitzwart haar hing over haar beide schouders, van dat kool-zwarte haar dat ons doet denken aan de bouwers der Pyramiden; haar dat in zijn duisternis nacht en geheimenis omvat, en in zijn geur vervlogen verlangens; haar armen en beenen, prachtig gevormd, hadden de gouden tint van vruchten, door de zomerzon gerijpt, haar profiel was prachtig, maar in 't geheel niet Grieksch; het deed denken aan het profiel van Isis, die tusschen de waterlelies zoekt naar de ledematen van Osiris. In haar schoonheid was de duisternis van den Nijl weerspiegeld; het geheimzinnige van het labyrinth omgaf haar; en de zon die haar bescheen was niet meer de zon van Athene, maar van Moeris ¹⁾ en Mareobis ²⁾. Zij veranderde het licht van de zon.

Eén oogenblik en als instinctmatig gewaarschuwd, wendde zij het hoofd om, zag Diomedes en snelde uit het bad zoodat de glinsterende waterdruppels rondspatten. Zij schudde het hoofd en heur haren omhulden haar als een zwarte nevel; en nu hurkte zij neer op den marmeren vloer, terwijl het zwarte haar als een tent haar omgaf.

Een knie glansde er doorheen; haar handen rustten op de steenen voor haar; zij scheen ineengehurkt voor een sprong en, precies zooals de zwarte kat de zwaluw had gekluisterd door den blik harer oogen, zoo hielden haar wonderschoone, donkere oogen Diomedes geboeid.

Hij kon noch spreken, noch zich bewegen.

Neerhurkend, zonder een spier te bewegen, hield zij hem gevangen met haar starende oogen; op dat geheimzinnige gezicht, mooi doch vijandelijk, was noch angst noch toorn te lezen. Het gelaat van de priesteres van een mysterie, gestoord in haar godsdienstige verrichtingen, die ineengedoken bleef zitten, opdat de bliksem der goden den indringer kon treffen doch haar hoofd ongedeerd kon laten.

Een oogenblik hield zij hem zoo aan zijn plaats gekluisterd, toen — in een oogwenk — deed hij een stap achteruit en sloot de deur.

Hij ging weer zitten en veegde het zweet van zijn voorhoofd. Geen geluid kwam van de binnenplaats, waar hij zooveel had ingekeken; hij kon nog het kwinkelen der vogels hooren, het slaan van het ongesloten luik en het klapperen van vleugels boven zijn hoofd, als een zwaluw over hem heen vloog en haar kleine schaduw over den vloer wierp.

TIENDE HOOFDSTUK.

HET VISIOEN.

Als wij den ontwikkelingsgang der Menschheid overzien, is wel het opmerkelijkst het verschil tusschen het idee van Liefde, zooals Diomedes die zag en de voorstelling, die de moderne wereld zich daarvan vormt.

Eros, de god der liefde, was evenzoo goed Eros, de god van rijkdom en macht.

Voor iemand als Diomedes was Liefde een levens-hartstocht voor alles wat mooi was; voor macht, onverschillig of die macht voortspoot uit snelheid, kracht of rijkdom; voor alle grootsche dingen. Plato's theorie van de eenheid in 's menschen verlangens had gebaseerd kunnen zijn op een studie van Diomedes' karakter, dat typisch Grieksch was, en voor den typisch Grieksch geest was het subjectieve verlangen alles-overheerschend, het object van ondergeschikte beteekenis.

Alles wat de zinnen aangenaam aandeed, was een geoorloofd liefdes-object voor den Griek, evenzeer als alles wat het intellect weldadig aandeed.

De begeerte der zinnen naar welgemaaktheid van vormen was dezelfde begeerte waarmede de Griek wijsheid zocht. De Romantiek, zooals wij die kennen, bestond niet; want bij ons vervult steeds een vrouw daarbij de hoofdrol. Romantiek is bij ons ondenkbaar zonder het sexueele. Bij de Grieken was dit anders; bij hen beteekende Romantiek de hartstocht voor vorm en kleur, snelheid, sierlijkheid en jeugd of — hoogste wonder — het streven naar wijsheid (de hartstocht van de Rede).

(Wordt vervolgd.)

¹⁾ een wijsgeer uit C.; stad in Ionië op de Westkust v. Klein-Azië, tegenwoordig. Vourla. ²⁾ zoon van Theidomas, Koning der Dryopen, die zóó mooi was, dat toen hij uit een bron water wilde putten, de nymphen hem er in trokken.

¹⁾ oud kunstmatig meer in Egypte, waarvan Herodotus gewag maakt, waarschijnlijk in de tegenwoordige provincie Farjum. ²⁾ zoutmeer ten Zuiden van Alexandrië.

Foto C. Steenbergh.

DE KERKSTRAAT TE RIJSWIJK.

RIJSWIJK BIJ DEN HAAG.

(Slot.)

VERVOLGEN we den van Vredenburchweg, dan trekt het eerst ter linker zijde de groote Rooms-Katholieke Kerk onze aandacht. Deze is in de jaren 1896/97 opgetrokken en van het veelvuldig voorkomende type met den ingang in het midden onder een hoogen, spitsen toren. Voor het huis aan den overkant merken we een hek op, met aan weerszijden een steenen kolom, waarop twee zeer oude bekroningen aangebracht zijn. Het zijn overblijfselen van de bezitting „Schoonoord”, die reeds in het begin van de zestiende eeuw op deze plaats genoemd wordt in verband met het geslacht Wassenaer. Daarna werd het huis bewoond door de familie Sasbout en nog later door Pieter de Hiniosa, lid van den Hoogen Raad, die er in 1616 overleed. Na dit jaar kwam het in het bezit van den burgemeester van Delft, Harpert Martensz. Tromp, een der zoons van den beroemden admiraal Marten Harpertsz. Tromp; er wordt verhaald, dat deze laatste met dit goed door de regering begiftigd zou zijn, wegens den lande bewezen diensten. Door Dorsman wordt o.a. melding gemaakt van een inbraak in dat huis, waarbij de familie Tromp tafellakens, servetten, zilveren tafelferei, waaronder vier borden met het familiewapen, enz. vermist; de eerlijke vinder zou met 20% van de waarde beloond worden. Dit familiewapen is uitgehouden op het eene kopstuk van het hek: het sloopje van Parijs en de Bourbonsche leliën; dat op het andere is het wapen van het geslacht van Adrichem, waaruit de echtgenoot van Tromp stamde; het vertoont een kronkelende slang met uitgestoken tong en opgerichten staart. Een artikel over Rijswijk zonder vermelding van de beroemde „Naald” is niet denkbaar; daar deze echter met de geschiedenis van het „Huys ter Nieuwburch” reeds in „Buiten” van 23 Dec. 1916 werd beschreven, willen we er ons hier slechts toe bepalen, den lezers de voornaamste bijzonderheden, er aan verbonden, in herinnering te brengen. Zoowel Prins Maurits als Frederik Hendrik vertoefden steeds gaarne te

Rijswijk en zoo liet de laatstgenoemde er een prachtig lustslot bouwen: het „Huys ter Nieuwburch”. De eerste steen werd in 1634 gelegd door Frederik, Hertog van de Palts-Neuburg, aan wien het hoogstwaarschijnlijk den naam te danken had. Ook was het bekend als „Het Huys te Ryswyk” of „Belvedere”; deze laatste naam aldus „Het Huys te Ryswyk” of „Belvedere”; deze laatste naam aldus misschien in verband met de ligging tegenover „Den Burch”¹⁾. Het paleis werd gebouwd door den bekenden Jacob van Campen, terwijl de aanleg der smaakvolle tuinen naar het ontwerp van den Prins zelve geschiedde. Geweldig waren de afmetingen, de totale breedte van het gebouw bedroeg 360 voet; het bestond uit drie paviljoenen naast elkaar, waarvan het middelste en tevens het hoogste, een ruime zaal — de vredezaal van 1697 — bevatte²⁾. De stadhouder had bepaald dat na zijn overlijden (1647) zijne weduwe — Amalia van Solms — het huis zou mogen bewonen; zij gaf evenwel de voorkeur aan het paleis in het Noordeinde. Eveneens kwamen Willem II en diens zoon Willem III er weinig, daar de eerstgenoemde liever op het Huis te Dieren en de tweede op dat te Honselersdijk en later op het Loo³⁾ vertoefde. Na den dood van Willem III (1702) geraakte het paleis langzamerhand in verval, zoodat in 1785 tot afbraak der beide zijvleugels moest worden overgegaan. In 1790 was de toestand van het overgebleven gedeelte helaas van dien aard, dat algeheele slooping noodzakelijk geoordeeld werd en deze geschiedde dan ook met toestemming van Willem V, mits de herinnering aan de groote gebeurtenis uit de dorpsgeschiedenis in den vorm van een gedenknaald op dit terrein, voor het nageslacht levendig gehouden zou worden. We bedoelen den vrede te Rijswijk, den 30sten September 1697 gesloten en welke een einde maakte aan den oorlog tus-

¹⁾ „Belvedere” wil namelijk zeggen: „schon uitzicht”. ²⁾ Ook in „Buiten” No. 46 van 12 November 1927, werd op bladz. 544 bij het artikel: „De ontwikkelingsgeschiedenis van het Hollandsche Landhuis” een oude prent, het paleis voorstellende, gereproduceerd. ³⁾ Prins Willem III kocht dit lustslot in 1686 van Johan Canilius van Dornick.

schen vijf mogendheden. Op den obelisk, die 60 voet van den grond gemeten hoog is, zijn zinnebeeldige voorstellingen, vrede, eendracht, handel en zeevaart betreffende, aangebracht, verder draagt hij een Latijnsch opschrift van den volgenden inhoud: „Ter eere van den grooten, goeden God, die ons den vrede heeft aangebracht, en ter nagedachtenis van den Rijswijkschen vrede, heeft Willem de Vijfde, van Oranje Nassau op deze grond van het vervallen huis deze groote pyramide gebouwd in het jaar onzes Heeren 1792". Het gedenkteken wordt omgeven door een fraaie boschpartij met eenige vijvers, van den weg gescheiden door een steenen brug en een hoog ijzeren hek, waarop te lezen staat: HUIS TER NIEVWBURCH, Anno 1883. ☞ Nog niet zoo heel lang geleden was het een vaste gewoonte van vele Hagenaars, om hier 's zomers te gaan theedrinken; de welbekende „Naaldboer" verschaftte dan aan die gezelschappen kokend water, melk en servies — de thee en de natuurlijk onmisbare snoeperijen bracht men zelf mee. Tegenwoordig schijnt het organiseren van dergelijke, vroeger toch dikwijls zoo gezellige picnics bij „de Naald" in onbruik te zijn geraakt, men gaat liever naar het bekende Haagsche „stille strand", waar het echter — tusschen twee haakjes gezegd — allesbehalve *stil* is! ☞ Thans enkele woorden, „Den Burch" betreffende. Niets herinnert ons meer bij de aanschouwing van deze deftige buitenplaats met hare prachtige waterpartijen aan het grijze verleden, toen hier een kasteel, vermoedelijk reeds door de Heeren van Ryswyk bewoond, stond. De geschiedenis van dit oud-adellijke geslacht ligt voor een groot gedeelte in het duister; na 1480 schijnt het echter met de glorie er van vrijwel gedaan te zijn geweest. Tot 1491 vinden we het kasteel in handen van de Heeren „Van den Burch", men beweert, dat dezen hun geslachtsnaam aan het huis ontleenden. In laatstgenoemd jaar verviel de burcht door een erfdochter aan Pieter Suys uit Dordrecht. ☞ De Ambachtsheerlijkheid Rijswijk behoorde reeds vroeger aan Hertog Filips van Bourgondië; diens zoon Karel de Stoutte benoemde 20 April 1474 Johan, Graaf van Nassau en Heer van Breda, tot Ambachtsheer, wiens bezittingen later aan den Prins van Oranje kwamen. In 1557 droeg de Prins de Ambachtsheerlijkheid op aan Cornelis Suys — een afstammeling van Pieter — en na diens dood kwam ze in het jaar 1580 door het huwelijk van zijne eenige dochter Margaretha in handen van het geslacht Van der Duyn, waarvan we reeds bij de beschrijving van de groote torenklok gewaagden. We lezen verder, dat Nicolaas Van der Duyn de Ambachtsheerlijkheid Rijswijk den 12den Maart 1688 aan de regeering van den Haag verkocht. — Voor het dorp ontstonden er toen vaak eigenaardige toestanden wat de rechtspraak betref: naast de rechten van de Ambachtsheerlijkheid bestond namelijk nog het recht van de Hooge Heerlijkheid of

Hooge jurisdictie, dit berustte onder de Staten van Holland, die het met den dood van Cornelis Suys voor eenigen tijd aan de stad Delft verpandden. De regeering van deze stad werd hierdoor met de *crimineele rechtspraak* belast, terwijl den Haag als bezitter van de Ambachtsheerlijkheid of van de Lage jurisdictie, de *civiele rechtspraak* uitoefende. — Wat de verdere geschiedenis van „Den Burch" betreft, vinden we nog vermeld, dat op deze plaats omstreeks 1746 een verblijf van den landheer en een boerderij stond. — ☞ Eveneens aan den van Vredenburgweg, voorbij „de Naald", ligt het bekende „Huis te Werve", omringd door eeuwenoud geboomte¹⁾. Reeds in de 13de eeuw moet dit bewoond zijn geweest door een oud geslacht van denzelfden naam, waarschijnlijk afstammende van de Heeren van Wena, de Boekels, gesproten uit den stam der oude Leidsche burggraven. In 1448 was het slot in zeer vervallen toestand geraakt en ook reeds voor een gedeelte afgebro-

¹⁾ De historie van dit huis is hier zoo beknopt mogelijk behandeld, daar reeds een uitvoerige beschrijving door Ro van Oven in „Buiten" No. 8 en 9, jaargang 1923 verscheen.

Foto C. Steenbergh.

DE BEWAARD GEBLEVEN BEKRONINGEN VAN HET OUDE TOEGANGSHEK VAN HET V.M. SCHOONOORD, LINKS, DIE WAAROP HET WAPEN VAN TROMP GEBEITELD IS.

ken; het werd toen gekocht en weer opnieuw opgetrokken door Heer Jan Ruigrok, die uit een zijtak van de De Werve's stamde. Menigmaal werd er in den loop der eeuwen aan het huis verbouwd en veranderd; in 1824 werd het gemoderniseerd, doch de zeer dikke muren, de kelders en het gevangenisgewelf zijn nog uit dien ouden tijd behouden gebleven. Sedert eenige jaren is de bezitting eigendom van de Bataafsche Petroleummaatschappij, welke haar liet inrichten

Foto C. Steenbergh.

DE VOORDE BIJ RIJSWIJK.

als ontspanningsoord voor hare employés, bekend onder den naam „Clubhuis te Werve”. Liefhebbers van zwemmen vinden in het van 1908—1911 gegraven meer achter het huis, een ideale gelegenheid ter beoefening van hun sport. — Nog voor wij het station „Rijswijk-Wateringen” van de spoorlijn den Haag—Delft bereiken, bemerkten we rechts van den weg de bekende tuinbouwstichting voor vrouwen „Huis te Lande”. Talrijke meisjes als practische onderwijs genoten en menigeen veroverde zich op dit gebied een uitnemende werkkring. Gaat men den spoorweg over, dan bevindt men zich al spoedig weer in een prachtige, boschrijke omgeving. Rechts van den weg ligt de oude uitgestrekte buitenplaats „Overvoorde”, daar tegenover „Steenvoorde” en wat verder het geheel met klimop begroeide huis „De Voorde”, waarin een Katholieke stichting is gevestigd. Hier voorbij den Schaapweg linksaf inslaande, bereikt men den Kleiweg, die rechts naar Wateringen en Naaldwijk en links weer naar het Huis te Hoorn en de Hoornbrug voert. Het verlengde van den van Vredenburgweg brengt ons eveneens het Westland in; ook kunnen we langs den landelijke Leyweg het zoogenaamde „Halfweg” — tusschen den Haag en Loosduinen gelegen — bereiken. Dit is wel een aardige, doch tamelijk verre en zonnige wandeling; er is echter gelegenheid te nemen, om van Halfweg af per stoomtram of autobus naar de Residentie terug te keeren. Nog rest ons de vermelding van het Gemeentehuis, waarmee de beschrijving van een stad of dorp eigenlijk behoort te beginnen. Voor dit doel werd voor eenige jaren het heerenhuis der oude bezitting „Hofrust” verbouwd; we zien het, uit den Haag komende, even vóór Kuys Witzburg te midden van het aardige gemeentepark met den eendenvijver liggen. Menig ander gemeentebestuur zal met recht jaloersch zijn op dit fraaie, heerlijk gelegen verblijf, waar Rijswijk's „Vroede Vaders” zoo rustig en ongestoord hunne gewichtige ambtsbezigheden kunnen verrichten. Laten we den wensch uitspreken, dat menig wijs besluit, in de toekomst van „Hofrust” afgekondigd, zal bijdragen tot het welzijn der gemeente en dat deze niet slechts de plaats behoude, welke ze tot dusverre wist te veroveren, doch nog steeds in groei, bloei en welvaart moge toenemen!

A. W. FRANCKEN.

HET HUIS TER NIEUWBURCH IN DE 17DE EEUW.

DE GEDENKNAALD IN HET PARK VAN HET GESLOOPTEHUISTER NIEUW-BURCH.

De stijl der oude kerken en kathedralen.

GEEN tak van kunst heeft door alle eeuwen heen een zóó blijvende populaire vertolking van het denken en streven der volkeren vertoond als de bouwkunst en in 't bijzonder de kerkarchitectuur, die we een afspiegeling van het Christendom zouden kunnen noemen. Het ging die gebouwen als den Christenen zelf, eerst bescheiden en voor het openbare leven verborgen, verschenen de kerken weldra in vollen luister. In de eerste eeuwen des Christendoms hebben wij ze te zoeken in de diepten der catacomben. Het was dan ook een gelukkig verschijnsel, toen Konstantijn de Groote in 313 het bouwen van kerken toestond. Heidensche tempels werden in behuizen herschapen en weldra werd ook met den bouw van kathedralen een aanvang gemaakt. Den vorm der basilieken, waarin bij de Romeinen werd rechtgesproken, heeft men behouden voor de nieuwe kerken, waaraan in het begin der Ve eeuw de gedaante van een kruis gegeven werd, door tusschen het schip en de absis zijdelings uitspringende gedeelten toe te voegen. Toen keizer Konstantijn zijn zetel naar Byzantium, het tegenwoordige Konstantinopel, had verlegd, wenschte hij die stad te maken tot de evenknie van het oude Rome en liet kunstenaars en werklieden overkomen. Het Oostersche genie maakte zich echter los van het Romeinsche element en schiep een geheel nieuwen symbolischen, minder strengen stijl, die zijn toppunt bereikte in de Aya Sophia, waarbij de cirkelvorm aan dom en koepels werd gegeven, als symbool van het hemelgewelf. Deze stijl, waarvan de rondboog het voornaamste karakter draagt, werd in Frankrijk de Romaansche, in Engeland de Saxische, in Italië de Lombardische bouwstijl genoemd, terwijl ook nog van Romaansch-Byzantijnschen stijl gesproken wordt. Omtrent het midden der XIe eeuw, toen kunst en letterkunde begonnen te herleven, is een belangrijke wijziging in den kerkbouw ontstaan. Wel werd het plan der Latijnsche basilieken behouden, maar de zijbeuken werden doorgetrokken rondom het koor, en het vóórgedeelte der kerken werd door zijkapellen en altaren omgeven. De versiering, die tot dusverre een hoogst eenvoudige karakter droeg, begon allengs meer variatie te vertoonen. De kapitelen der pilaren werden voorzien van basreliefs, waarop bijbelsche tafreelen, maar ook wel monsters, griffioenen en demonen werden voorgesteld. De deuren waren het onderwerp van een zeer bijzondere versiering en de paneelen boven die deuren werden vaak op een reeds van groote vaardigheid getuigende wijze met zinrijke beelden getooid. Deze voorstellingen hadden bijna altijd iets schrikwekkends en waren gekozen, om de verbeelding te prikkelen en de harten te verteederen, om als 't ware te dwingen bescherming te zoeken in het heiligdom, de menschen op te voeren tot begrippen van liefdadigheid en rechtsgevoel. Tevens werden in dien tijd ronde of vierhoekige klokkentorens aan de vóórgevels der kerken bijgebouwd. Daarna, in een tijdperk, dat wij „de derde periode” zouden kunnen noemen, zien wij hoe de bouwkunst zich verder ontwikkelde. De rondboog wordt vervangen door een hooger (Gothisch) gewelf, geconstrueerd om een gelijkzijdigen driehoek (arc en tiers point). Dit vroeg-Gothische gewelf was de eigenlijke overgang naar den later zich zoo prachtig ontwikkelenden laat-Gothischen stijl met hoog oprijzende gewelven, waarbij het zich vaak hoog boven de zijvleugels verheffende middenschip even solide als sierlijke oplossing van het evenwichtsvraagstuk werd gevonden. Steeds zien wij dan ook de kerkgebouwen

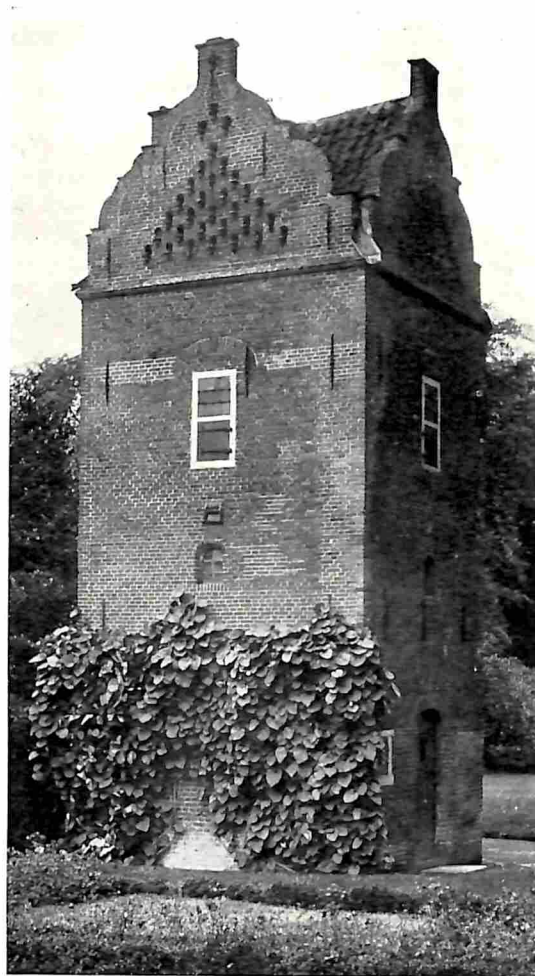
zich hooger en slanker verheffen en in de ranke lijnen van gevels, die zich voortzetten langs de hooge torens, een streven van den bouwmeester ontdekken, om als 't ware den hemel te bereiken. Een sterk contrast is deze periode met de vroegere, toen men, niet in staat zijnde hoog opgaande en toch sterke gewelven te bouwen, was aangewezen op veel lagere en ook meer logge, eigenlijk te zwaar geconstrueerde bouwwerken. Ook hier is de kruisvorm in acht genomen. Het beeldhouwwerk sluit zich bij deze bewonderenswaardige architectuur aan, niet als een fantastisch decoratief, maar om bij te dragen tot de geestelijke ontwikkeling van het volk. De ruimten, die in de muren waren opengelaten, werden door verwonderlijk schoone glasschilderingen aangevuld. ¶ In de XIVE eeuw bereikte de spitsboogstijl zijn volle ontwikkeling, maar bij deze hoogste volmaking liet men den oorspronkelijken eenvoud varen en ging over tot het aanbrengen van een overvloed van versieringen, den z.g. „style flamboyant”, veelal ontleend aan het dierenrijk, uitsteeksels en baldakijns, waarbij de zoo prachtig ontwikkelde stijl der hoogopgaande, laat-Gothische bouwkunst eigenlijk in de verdrukking kwam. Van deze laatste glansperiode dagteekenen ook de groote ronde ramen, die met hun gebrandschilderde glazen zich in onvergelykelijke kleurentoovering als hoofdsieraad der façade vertoonen. ¶ Op het einde der XIVE en in de XVE eeuw, waarin oorlogen en rampen van allerlei aard elkaar afwisselen, kreeg de geheele kerkelijke kunst een gevoelige knak. In dit tijdperk heeft men zich verder bepaald tot het afwerken of restaureeren van nog onvoltooide bouwwerken en bij den aanvang der XVIe eeuw moeten wij constateeren, dat de zoo schitterende Gothische stijl tot het verleden behoort, om plaats te maken voor de Renaissance, waarmede de kerkarchitectuur niet bepaald is vooruitgegaan. Ofschoon niet te ontkennen valt, dat ook hierin veel schoons tot uiting kwam, heeft deze stijl, die ook afkomstig is uit Italië, in verhouding tot den Gothischen, over 't algemeen iets banaals. Het mystieke, symbolische en diepzinnige van den vroegeren bouwstijl, die zoo stemmend imponeerde, zoekt men in de Renaissance tevergeefs, die meer een overdaad van vaak profane kunstproducten vertoont. ¶ Na dezen tijd ontmoet men nog wel oplevingen op het gebied van den kerkbouw, maar het is meer het zoeken naar, dan het geslaagd zijn in het vinden van iets nieuws. Men trachtte verbeteringen aan te brengen, die slechts konden leiden tot verbastering. Men ging zelfs over tot gedeeltelijke afbraak van oude monumenten, om die met fragmenten van anderen stijl aan te vullen. De kerken en kathedralen, die ons ongeschonden uit den ouden tijd zijn overgebleven, mogen dan ook wel als kostbare reliëven worden beschouwd.

K. L. SCHAMP.

BIJ DE DIEREN.

DE KROKODIL MET HET PATENT.

ER was ergens een woestijn en in de woestijn was een rivier en in de rivier was een krokodil. Het spijt mij, dat ik het moet zeggen, maar krokodillen zijn niet bemind. Neen. Dat komt niet zoozeer doordat hun kleedij meestal modderig en slobberig is, ook omdat zij onloochenbaar een ietwat onsympathieken trek om hun mond hebben, want dat zijn per slot uiterlijkheden. Het niet bemind zijn

DE OUDE DUIVENTOREN IN HET PARK VAN HET HUIS TE WERVE.

komt door hun eetlust. Dat is zoo in de gansche wereld: hoe meer eetlust, hoe minder bemind. Liefde en vriendschap gedijen slechts, waar eetlust uitgesloten is, en men drijft dit zelfs zoover met op het meest onschuldige gesprek slechts in te gaan onder de bekrompen voorwaarde, dat men niet opgegeten, ja dat men zelfs niet aangevreten wordt. Het is stellig eenzijdig, maar ook begrijpelijk, want niemand wil direct, nadat er nauwelijks een paar beleefde woorden gewisseld zijn, zonder handen of beenen zitten, die hij toch nog voor iets anders noodig heeft, en die hem per slot ook toebehooren. En zoo is men bij een ieder, dien men wensch op te slokken, onbemind. Daar nu de krokodil in alles trek heeft en alles wensch op te slokken, is hij ook bij allen onbemind. Hij slokt zendelingen, kikkers, negers, apen en zelfs zijn eigen familieleden — en dat alles door z'n eetlust. En alles bekommt hem goed — goddank — en hij verteert ook alles, zelfs zijn bloedverwanten. — ¶ De krokodil lag daar dan in de rivier, die in de woestijn was, had trek en was boos. Hij was niet boos omdat hij eetlust had, maar omdat er niets was voor dien eetlust, en dan is iedereen boos, niet slechts een krokodil, maar ook de teederste dame. — „Hoe heerlijk zou nu een blanke zijn”, zei de krokodil en knipte met de oogen in de morgenzon. „Voor ontbijt zijn blanken 't best, negers

zijn beter voor middagmaal, ze zijn olie-achtiger en houden in de maag. Het is het zelfde onderscheid als tusschen kippen en eenden. Wijnreizigers zijn pikant, daar is een wildsmaak aan door het gebruik van alcohol, en meestal zijn ze goed geconserveerd”. ¶ De krokodil glimlachte weemoedig, waardoor de onaangename trek om zijn mond nog meer uitkwam, hoe onaangenaam ik het ook vind, het te moeten zeggen. — „Zelfs niets inheemsch schaft de pot”, vervolgde de krokodil en hij slokte begerig van den honger, „met burgerpot zou ik al tevreden zijn, met een neef of een nichtje. Maar voor een deel heb ik ze opgegeten en de anderen zijn de rivier afgezwommen; men voelt tegenwoordig niets meer voor zijn familie. Wat doe je dan met je eetlust?!” En de krokodil werkte zijn hongerige maag dieper in de natte modder, sloot berustend de oogen en gaapte. Daarbij hield hij niet eens zijn voorpoot voor zijn mond, want zijn mond is toch te groot en daarenboven geeft de krokodil toch niet veel om manieren. „Ik zal een dutje doen”, dacht hij — en hij dutte. ¶ Maar boven in den dadelpalm botaniseerde

HET HUIS TE WERVE BIJ RIJSWIJK.

vlijtig en zacht knorrend een kleine makako. Het was een heel vroolijk aapje en hij had een gestadig genoeg dat hij een aapje was en in 't algemeen, dat hij op de wereld was. Tusschenbeide turnde hij een beetje volgens de methode „Mijn systeem”, of „Hoe verkrijg ik den schoonsten staart, de langste armen en de kortste beenen?” Dan ging hij weer eens op een tak zitten en zocht met de grootste oplettendheid naar lastige vreemdelingen in zijn vel en gooide ze er alle zonder onderscheid uit: mannen, vrouwen en zelfs zwakke kinderen. Het was een moeizame, doch loonnende arbeid. — „Op drie plaatsen tegelijk kan ik mij krabben”, zei de kleine makako met een vergenoegden grimas, „met mijn staart en mijn éne poot houd ik mij vast, wat er overblijft, dat krabt. Wat is de natuur toch wijs!” ☞ Ja, de kleine makako was een zonnig en bescheiden zieltje. Edoch, in deze inspectie van zijn garderobe werd hij plots gestoord door het ietwat heesche stemgeluid van den krokodil. De krokodil had naar boven gekeken en het aapje opgemerkt. „Pst, zeg 'r 's, jij”, riep hij, „kom 's naar beneden, ik wil je opvreten”. Hij zei „vreten”, want de krokodil drukt zich niet beschaafd uit. ☞ De kleine makako schrok vreeselijk. „Nee, nee”, zei hij huilerig en de haren in zijn vel rezen van angst te berge, zoodat de lastige vreemdelingen opgejaagd door elkaar liepen. —

„Dus je wilt niet”, blies de krokodil kwaad-aardig en hij snoof nijdig door zijn neusgaten. „Goed, dan zal ik wachten, tot de eetlust je uit den boom drijft, als alles op is. Eetlust regeert het leven. Dat weet ik”. ☞ De kleine makako zei niets meer, hij nam een dadelblad en snikte en snotterde er onbedaardelijk in. Waar bleef nu de wijsheid der natuur, wat had je nu aan lange armen en korte beenen, die je kreeg door „Mijn systeem”, als ze opgeslokt

moesten worden. ☞ „Verwaande gek”, knorde de krokodil met een hatelijk schraperig gerochel, „zit zich daar aan te stellen, alsof hij een buitengewone delicatete is inplaats van doodgewoon apevleesch”. Maar de kleine makako was heelemaal niet verwaand, hij had alleen maar een doodelijke angst, omdat hij opgevreten zou worden, en hij dacht aan papa en mama en aan de oudste dochter van buurman-makako, van wier glimlachend bekje hij den eersten kus gekregen had, omdat hij haar fijne vel galant en ridderlijk had afgezocht. En bij zulke gedachten is het precies hetzelfde of het een groot mensch is of een klein, sidderend apezieltje — en bij een boel andere dingen trouwens ook. ☞ Maar iets is er op de wereld, dat zich erbarmt over arme, beangste schepselen, en dat erbarmde zich ook over het kleine aapje. Juist toen de makako naar het tweede dadelblad greep en erin blèrde, was het hem, alsof een apestaart hem omving, en een stem fluisterde hem een gedachte in — het kon papa zijn of mama of buurman's oudste dochter. De gedachte was zoo schoon, dat de kleine makako dadelijk ophield met blèren, zijn haren gingen weer plat liggen en zijn snoetje drukte een onuitsprekelijke blijheid uit, van die soort blijheid, die zoo bijzonder lieflijk is, als ze een leelijk gezicht verheldert. ☞ „Pst, zeg 'r 's jij”, aapte de kleine makako den krokodil na en wierp hem dadelpitten op z'n kop. „Heb je ook een patent?” — Zoo zijn er velen! Zoodra 't ze goed gaat, smijten ze met dadelpitten. Dat is menscheijk, en apen hebben immers zoo iets menscheijks. — „Hoezoo, een patent?” vroeg de krokodil wantrouwend, „ik wil je opvreten en dat zal ik doen ook”. ☞ Het aapje

kruiste zijn lange armen over de borst en keek zeer uit de hoogte op den krokodil neer. „Alle nette lui in de woestijn nemen nu een patent”, zei hij, „anders ben je niet je dat. Maar je moet iets hebben, wat anderen niet hebben”. — „Jou zal ik daar hebben”, dacht de krokodil geërgerd, maar de zaak liet hem toch niet los, want hij wou graag „je dat” zijn. En daar krokodillehersenen niet groot zijn — hoe grooter bek, hoe kleiner hersenen — was zijn denkvermogen spoedig uitgeput. — „Waar kan men zoo'n patent krijgen?” vroeg hij. — „Bij het woestijnpatent comité. Het is een bureau”. ☞ De krokodil dacht na. „Hoe kom ik er het beste?” informeerde hij, „tenminste, als het niet ver is en jij hier wacht. Daar moet ik op aan kunnen”. — „Zeker”, zei het aapje en wreef in z'n handjes van genoeg, „het bureau is net als alle bureaux, in de woestijn. Goed succes, ik hoop dat u slaagt”. ☞ De krokodil krabbelde op den oever en waggelde langzaam de woestijn in. Na een poosje kwam hij aan een planken keet en dacht: „Aha”. Hoe velen hebben al „aha” gedacht en dan hadden ze nóg niets. Maar ditmaal was het toch in orde, want op de keet stond met groote letters: Woestijnpatent comité, A. N. W. B. (Algemeen Nut van Wilde Beesten). Juist op dit oogenblik verliet een rhinoceros met een vriendelijk knikje het lokaal en de krokodil trad binnen en bevond

zich voor het comité. ☞ Het comité bestond uit den kameel, de maraboe en den panter. De kameel had de administratie bij te houden en de verdere schrijverij te verrichten; hij liet onderdanig zijn onderlip hangen en hij droeg de woestijn onderscheiding om zijn hals, een kleine tredmolen in de nationale kleuren. De maraboe had geen haar op zijn kop en was rechtskundig adviseur, en de panter zat als vertegenwoordiger der overheid aan een tafel en mani-

HET HUIS TE LANDE BIJ RIJSWIJK.

kuurde zijn pooten. ☞ Toen de krokodil zag, dat het gansche comité eetbaar was, klapperde hij van eetlust met z'n kinnebak. — „Houdt u toch op met dat geklapper!” schreeuwde de panter geprikkeld, „'t is om nerveus van te worden!” De krokodil ergerde zich vreeselijk maar hij wilde gaarne een patent hebben en dus legde hij zacht en bescheiden de bovenkaak op de onderkaak. ☞ „Wat wenscht u?” vroeg de kameel en trok zijn ondergeschikte onderlip naar boven. — „Ik wil een patent hebben.” — „En waarop?” — „Dat kan mij niet schelen. Op mijn eetlust”. — „Belachelijk”, grommelde de panter, „dat hebben ze immers allemaal”. — „Dan op mijn grooten bek”, zei de krokodil geïntimideerd, en als aanbeveling sperde hij z'n muil zoo ver mogelijk open. — „Uw prima bek is zeer groot, zooals wij hier in loco zien”, meende de maraboe als rechtskundig adviseur, „maar daarmee staat u niet alleen. De meeste menschen hebben een veel grooteren”. ☞ De krokodil weende twee der bekende krokodilletranen en staarde het eetbare comité radeloos en suf aan. Maar op 't laatst werd hij kwaad en sloeg opgewonden heen en weer met zijn schubbigen staart. „Maar ik wensch een patent te verkrijgen!” hapte hij kortademig van ergernis. ☞ „Stilte! Anders gaat u eruit!” bulde de panter en sloeg met zijn poot op de tafel. — „Welzeker, stilte!” bulkte de kameel en liet zijn ondergeschikte onderlip devoot hangen, terwijl hij onderdanig een schuinschen blik naar den panter wierp. — „Als ik u een raad mag geven”, kakelde de maraboe beleefd en kalmeerend, „laat u zich een patent geven op uw gebit. Voor zoover ik oordeelen kon, toen u uw geachte bek opende, is het van

respectabele afmetingen en in elk geval eenig in zijn soort. U kon het als vleeschhakmachine laten registreren." — „Aldus punt er achter", zei de panter, „zich tot den kameel wendend en streek zijn snorren op, „leest u het register voor". ☒ De kameel las eentonig, met een bulkstem, daar hij meende, dat het een ondergeschikt beambte niet paste, eigenmachtig op een woord bijzonderen nadruk te leggen. „Patent No. 1. De brilslang voor een teeken op den kop in den vorm van een bril. Afdeeling optische instrumenten. Patent No. 2. De kangaroo voor een buidelzak op den maag. Afdeeling galanteriën. Patent No. 3. De rhinoceros voor een horen op den neus. Afdeeling sieraden". ☒ „U kunt nu kiezen tusschen een Engelsch en een Duitsch patent", onderrichtte de maraboe den krokodil, „op het Engelsche staat „made in Germany" en op het Duitsche „façon de Paris". — „Wat is beter", vroeg de krokodil wantrouwig. — „Dat is puur en alleen een kwestie van smaak", zei de maraboe, „bijvoorbeeld de kangaroo koos het Engelsche patent omdat voor hem de politieke en maatschappelijke betrekkingen van Australië overwegend waren, terwijl de rhinoceros, die alleen iets geeft om chic, terstond tot façon de Paris besloot". — „Ik wil ze allebei", zei de krokodil. — „Dat gaat niet", meende de maraboe en trok als verontschuldiging zijn vlerken op, „maar ik zou u, daar het hier gaat over een vleeschhakmachine, toch het Engelschepatent aanraden..." — „Dus klaar!" brulde de panter, „schrijft u op: Patent No. 4. De krokodil voor een vleeschhakmachine — in den bek — e — e — afdeeling keukengereedschap. Goeden morgen!" — Met deze woorden stond de panter op, nam zijn staart zoals het behoort over zijn poot en verliet snorrend het lokaal, want de bureau-uren waren ten einde. ☒ De kameel schreef het diploma uit en de maraboe reikte het den krokodil over met eenige vermanende woorden: „Weest u vooral voorzichtig", zei hij, „diploma's zijn zuiver decoratief, ze zijn op zoogenaamd autosuggestieve wijze geschapen uit de zeer taaie en volstrekt onverteerbare stof der traditie — overigens een internationaal proces — dus slikt u het vooral niet in. Uw dienaar". En de rechtskundige adviseur gebruikte zijn dejeuner in den vorm van een langen worm dien zijn vrouw voor hem in een vetvrij boterhamzakje had ingepakt. De maraboes leefden in de nabijheid van een Europeesche nederzetting en ze waren overbeschaafd. Daarvandaan het vetvrije zakje en de juridische kennis. ☒ Toen de krokodil den rechtskundigen adviseur zag dejeuneren, werd hij wee om 't hart. Behoedzaam nam hij zijn diploma tusschen de tanden en waggelde zoo snel mogelijk weg, naar den rivieroever, om den kleinen makako op te vreten. Maar het aapje was er niet meer. „Wat zijn de menschen heden ten dage toch onbetrouwbaar!" dacht de krokodil, „geen wonder dat men patent neemt op het oude en goede". En van trots blies hij zich zoo op, dat hij heelemaal dik leek en hij werkte zich diep in den modder. ☒ Zoo lag hij uren lang. Het was intusschen avond geworden en er kwam veel publiek in de rivier en aan de oevers om avondeten op te vangen. — „Waarom eet u niets, collega?" vroeg een kleine alligator den krokodil bij 't voorbijzwemmen. Hij zag er zat en tevreden uit en met een joviaal gezicht slokte hij het restantje van een bloedverwant naar binnen. ☒ De kro-

Foto C. Steenbergh.

HUIZE OVERVOORDE BIJ RIJSWIJK.

kodil kon moeilijk spreken. „Ik heb patent op mij genomen", lispelde hij hoogmoedig, „ik kan niet eten, ik heb mijn diploma in den bek. Maar daarvoor ben ik nu je dat". — „Ik ben, wat mij betreft, liever zat", meende de kleine alligator, „maar u ziet er uit, alsof u sinds vanmorgen vroeg niets gebruikt heeft. De gezonde groene kleur van uw gezicht is heelemaal grauw geworden. Legt u toch uw diploma aan den oever en neemt u uw avondeten". ☒ De krokodil streed inwendig — zijn eetlust was vreeselijk. „Neen", lispelde hij ten slotte met moeite, „aan den oever stelen de apen het mij weg". — „Spuugt u het dan gewoon uit!" zei de kleine alligator brutaalweg, „wat doet u nu met een diploma? Als men een diploma alleen maar in zijn bek bewaren kan, doet men beter het er zonder te stellen, anders kan men niets meer vreten en ten slotte wordt men zelf opgevreten en nog uitgelachen op den koop toe". Dat is groote levenswijsheid, maar slaat natuurlijk uitsluitend op krokodillen. ☒ De krokodil bleef onbeweeglijk. Hij hield zijn diploma in zijn bek en staarde zijn neef met zijn domme oogen boos en hongerig aan. — „Als u dan toch uw diploma in uw bek wilt houden", ging de alligator voort, „dan permitteert u wellicht, dat ik uw achterpoot voor dessert eet". ☒ De krokodil draaide van angst en woede om zichzelf in 't rond, en in dezen aanval van angst en woede slikt hij zijn diploma in. Toen werd hij erg onpasselijk, zoo onpasselijk als hij nog nooit geweest was — en in een halve flauwte dreef hij de rivier af, waarbij hij door den alligator en andere deelnemende familieleden opgegeten werd. ☒ En hiermede eindigt deze treurige geschiedenis. Slechts een familiebericht heb ik er nog aan toe te voegen: de kleine makako had zich intusschen met buurman's oudste dochter verloofd. Ze waren een gelukkig paar en op den eerstvolgenden dag hadden ze een garden-party in den kring der bloedverwanten. Ze hadden natuurlijk een apin als chaperone, want apen hebben iets zeer menselijks, zooals ieder weet. Hier vernamen zij den dood van den krokodil met het patent. Een heel oude aap vertelde het en hij zei „ja, ja" erbij. Dat zei hij altijd en daarom ging hij voor zeer verstandig door. De kleine makako wist er wel iets meer van, want hij had den overleden krokodil immers persoonlijk gekend, zóó persoonlijk, dat de overledene hem bijna opgevreten had. En dat is de meest persoonlijke kennismaking, die men kan maken. En daar de chaperone juist in een dadelpalm geklommen was en vrat — ze voelde geen liefde meer en vrat dus voor twee — vertelde de kleine makako zijn liefste de gansche gruwelijke geschiedenis. ☒ „Laat je maar nooit een patent geven, Maakje", zei de kleine en omving hem met haar staart. — „Neen, nooit", zei Maakje en hij zocht liefdevol en vlijtig in het vel van zijn verloofde. Naar het Duitsch van MANFRED KYBER.

DE DRIEDISTEL.

(CARLINE VULGARIS I.).

IK kende deze mooie composiet al verscheidene jaren. Op onze wandelingen langs de binnendijken in winter en voorjaar vermag ze nog het idee te geven, dat ze daar in het barre getij in zomerbloei staat. Ze dankt dit aan de stijve, stroogele, maar bovenal helderstralende binnenste

omwindselbladjes. Deze behouden den heelen winter door hun stevigheid en glans, waardoor de bloemen ons aan immortellen doen denken. Dit verklaart weer, waarom men ze vaak aangewend ziet bij de samenstelling van winter- of z.g. droge bouquetten. Terwijl ik dit schrijf — midden December — heb ik ze ook nog in een vaasje op 't buffet en ze „doen” 't nog heel goed. ☞ Zooals ik opmerkte, vindt men ze veel op onze binnendijken, doch dezen zomer trof ik zeer mooie exemplaren aan in een duinpannetje, dat ze met wintergroen (*Pirola rotundifolia* L.), *Parnassia palustris* L. en twee vertegenwoordigers van Wespenorchis: *Epipactis palustris* Crantz en *Epipactis latifolia* All. benevens de mooie, cirkelrondbladige waternavel tot een eenig plekje in de Schouwensche duinen maakte. ☞ Daar, in de duinen, vond ik Carline meest met 2 tot 4 bloemhoofdjes, doch aan den dijk, die den polder Noordgouwe omsluit, vond ik ze met wel twintig hoofdjes. De hieronder gereproduceerde foto werd naar zoo'n veelhoofdige exemplaar genomen. ☞ De stijve, helder afstekende omwindselbladjes zullen een dubbele beteekenis hebben. Ten eerste ligt het op hun weg, daar de op den bloembodem geplaatste buisbloempjes hiertoe ten eenenmale de inrichtingen missen, om de insecten, die de bestuiving moeten bewerken, te lokken door hun stralende opvallendheid. ☞ Maar daarnaast is hun opgedragen de zorg voor het stuifmeel. Ze moeten dit droog houden. Hoe volledig wijduit stralend ze zich ook over dag, in volle zon, mogen vertoonen, 's nachts en bij regenweer buigen ze zich volkomen over de buisbloempjes heen, alzo den dienst doende van bloembekleedselen. ☞ Verschillen van licht en warmte zullen het openen en sluiten der omwindselbladjes bewerken, door wijzigingen in de spanning der wefcellen teweeg te brengen. We lezen dit in het meergenoemde werk van Kerner von Marilaun, die verder omtrent een verwant, den stengelloozen driedistel, mededeelt, dat bij dezen het openen en sluiten bewerkt wordt door wisselingen in den vochtigheidsstoestand van de lucht. In sommige streken gebruikt men dan ook de bloemhoofdjes van deze plant als hygrometers en weersvoorspellers, wat natuurlijk alleen mogelijk is, als de omwindselbladjes reeds verandering in den vochtigheidsstoestand gevoelen, terwijl de mensch deze met zijn zintuigen nog niet waarnemen kan.

Foto J. Vijverberg.

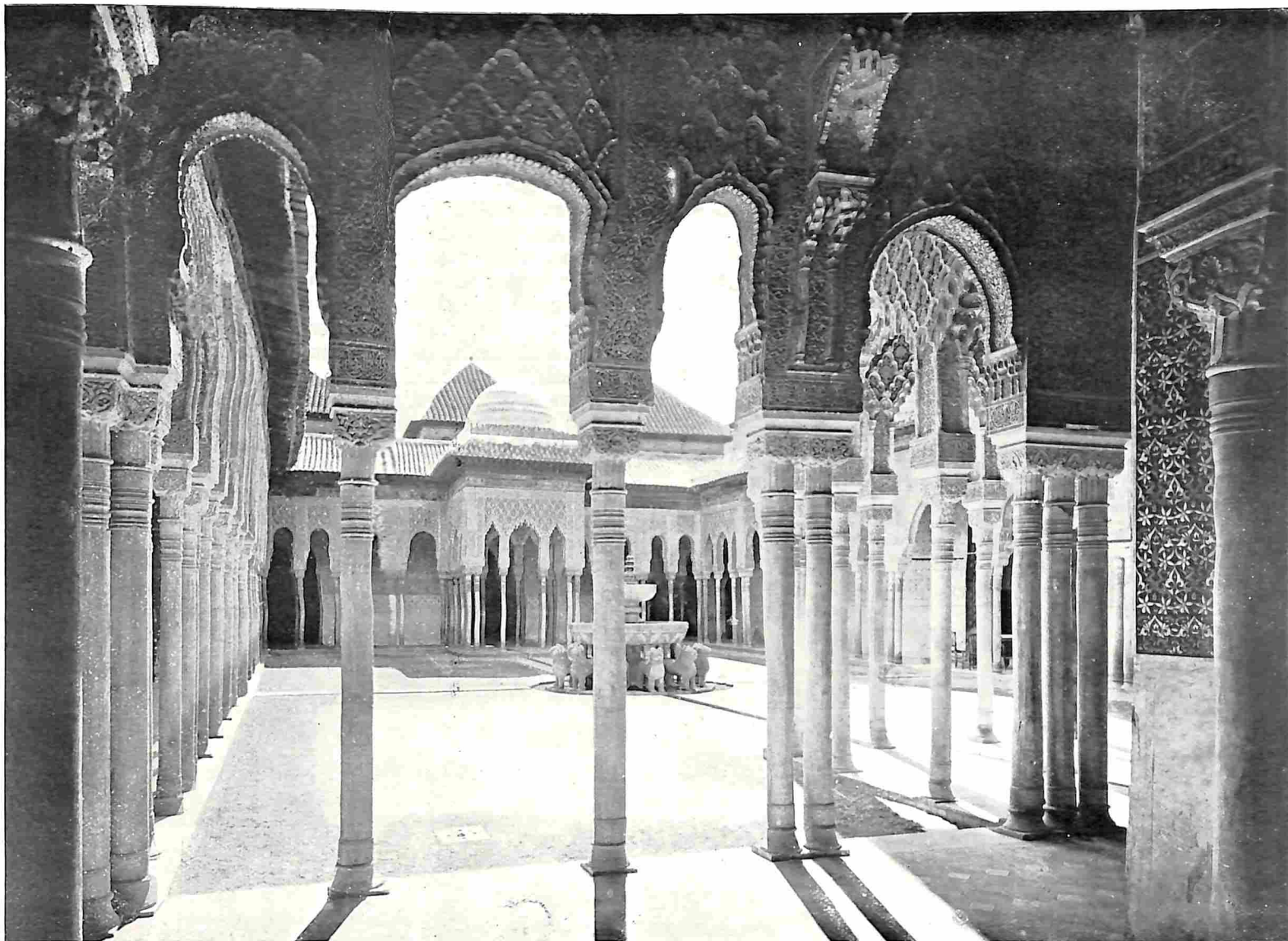
DE DRIEDISTEL.

zijde afgebroken om plaats te krijgen voor een nieuw paleis, dat er nu, als ruïne, nog als levende aanklacht tegen zulk een schennis staat. Tot 1700 bracht men geregeld de noodzakelijke herstellingen aan; daarna kwam een 130-jarig tijdperk waarin men het gebouw aan zijn lot overliet. Maar sinds 1830 en vooral sedert 1862 heeft men wederom druk gerestoureerd, helaas niet steeds met evenveel goeden smaak en met even gelukkig resultaat. Maar desondanks is het Alhambra het verrukkelijkst getuigenis van de schoonheid der Moorsche bouwkunst gebleven, dat de wereld heeft aan te wijzen. Ziehier in korte woorden de geschiedenis van het Alhambra, dat ook den meest-practischen nuchtersten zaken-Yankee, die Granada in een dag „doet”, met stomheid slaat. ☞ De tocht naar den heuvel, langs den snel-stijgenden weg, omplant met ruischende olmen, is de reis naar een sprookjespaleis. Alle stadsgeluiden vervagen langzamerhand, en als men de hôtels voorbij is, die het moderne leven zelfs op dezen ouden heuvel heeft doen bouwen, is het allèen nog een heldere vogelstem of de murmeling van een beekje, die de groeiende stilte breken. ☞ En na korten tijd staat ge dan voor de poort — de Puerta de la Justicia —, waarvan de koene boog in hoefijzervorm begint uw bewondering gaande te maken, een bewondering, die zal stijgen naarmate uw bezoek duurt. In

HET ALHAMBRA TE GRANADA.

WIE zich het herinneringsbeeld van vroeger-bezochte steden en bouwwerken voor den geest roept, maakt dat ongaarne los van een bepaalde sfeer, een bijzonderen kleurtoon, die er den besten achtergrond voor vormt. Zoo is de grauwe imposante geweldigheid van Londen's huizen-oceaan het indrukwekkendst op de dagen, waarop grijze herfstnevels alle luide kleuren verdoezelen; een oude Middeleeuwsche stad als Praag is nooit ontroender dan wanneer een looden sneeuwvlucht over de antieke fluisterende straatjes langs de Moldau uw dreigt — en het Alhambra, het vorstelijke Moorsche paleis, dat hoog boven het goudtintige Granada, lachende Andalusische stad, staat, nimmer princeljik-voornamer dan in den vollen klaren zonneval van Zuid-Spaanschen zomer of in de

J. VIJVERBERG.

DE PATIO DE LOS LEONES IN HET ALHAMBRA TE GRANADA.

't midden van dien boog is, op een marmeren plaat, een hand met ten hemel geheven voorarm gebeiteld; op een kleineren boog bemerkt men een sleutel. Dit zijn Arabische emblemen. De hand is het zinnebeeld van de Mohammedaansche wet; de vijf vingers corresponderen met haar grondbeginselen, de goddelijke eenheid, het gebed, de aalmoes, het vasten en de pelgrimstocht naar Mekka. De sleutel beteekent, dat God aan zijn Profeet de macht gegeven heeft de poorten van den hemel te openen en te sluiten. De poort, waarvan de spijkers, het slot en de grendels curieuse specimina van Arabische smeedkunst zijn, geeft toegang tot een torentje, van welks trans men een onvergelykelyk uitzicht over Granada heeft. ☞ Rechts van deze poort bevindt zich een andere: de Puerta del Vino. Zij is overdekt met doorengestregelde inscripties, waaruit telkens weêr het devies der Nasriden opduikt: „God alleen overwint”, en geeft toegang tot een binnenplaats, waaronder zich waterreservoirs, uit de 16e eeuw dateerend, bevinden. Het water, dat door een onderaardschen tak van Granada's riviertje, de Darro, wordt aangevoerd, is kristalhelder en de „aguadores”, de waterdraggers der stad, komen er telkens nieuwen ijskouden voorraad opdoen. ☞ Achter dezen binnenhof liggen de zalen van het eigenlijke Alcazar. Door de vestibule treedt men den myrthenhof binnen, marmer-geplaveid en voorzien van een 33 Meter lang en 7 Meter breed bassin, waarin zich de myrthestruiken spiegelen. Boven de Zuid-galerij van den hof is een verdieping gebouwd, die, naar het verhaal wil, de harem der Moorsche vorsten herbergde. Aan de overzijde ligt de Sala de la Barca, zoo genoemd naar den vorm van het houten plafond, dat in 1890 sterk door brand heeft geleden. De marmeren nissen dezer zaal zijn fijn beeldhouwd. Ledig zijn die nissen nu, maar in den glorie-tijd der Arabieren plaatste men er bekers, gevuld met verfrisschende dranken, of vazen met bloemen. ☞ Maar de Sala de la Barca kan ons niet lang houden: de Gezantenzaal — Sala de los Embajadores — is te na bij. Ziehier dan de grootste zaal van het Alhambra, het vertrek, waar eens de schitterende recepties van het Moorsche Hof plaats vonden. Het is vierkant, meet 11 Meter langs de zijden en is 18 Meter hoog. Acht balconvensters en twintig kleinere laten over-

vloedig licht toe. Een onvergelykelyk uitzicht heeft men door deze vensters op de sprookjes-tuinen van het oude geheel-vervallen zomerpaleis, het Generalife, op Granada's zigeunerwijk, het Albaycin, en op de vallei van de Darro. En de zaal zelf onthult u de schoonheden van de Moorsche bouw- en sierkunst in een profusie van de sierlijkste ornamentiek. De prachtige cederhouten koepel is verlucht met een eindelooze wisseling van arabesken, de muren verdwijnen onder een netwerk van polychrome ornamenten. Schrifttekens zijn hier mede als decoratie-motief aangewend, en het Arabische schrift, met zijn gebogen mysterieuse lijnen, leent zich daartoe voortreffelyk. De inscripties zijn bijna steeds „suras” uit den koran of lofspraken op de vorsten, die deze zalen hebben doen bouwen en decoreren. Overal slingeren hun geheimzinnige letterreeksen: langs de friezen, om de deuren, om de vensterbogen, en altijd keert weêr het oude devies: God alleen overwint. ☞ In deze zaal begint het sprookje en het laat u niet meer los. Enkele schreden door een smalle gang, een snelle blik op de zaal der Mocarabes en daar zijt ge op den befaamden Patio de los Leones — den Leeuwenhof. Bijna 30 Meter lang en ruim 15 breed, wordt hij door 6 meter hoge galerijen omringd, galerijen, geschraagd door 128 marmeren zuilen. Paviljoens en galerijen vormen een verrukkelijk en elegant geheel van bogen, kleine gewelven, koepels en nissen, overvloedig versierd met stucwerk, dat den indruk maakt van in steen gestolde kant. Die marmer-gevloerde hof onder een paarsen Spaanschen hemel, terwijl alom stilte is, blijft, voor wie hem eens zag, onvergetelyk. De ornamentiek drijft haar verwickeld lijnenspel met een bevalligheid, die het oog verrukt en nooit vermoeit. En in 't midden bevindt zich de frissche fontein, waarvan het bekken door twaalf leeuwen gedragen wordt. ☞ Om den hof bevinden zich zalen, die elk meesterstukjes van Moorsche sierkunst bevatten: de zaal der koningin, met haar media naranja (halve sinaasappel)- gewelven, haar alkoven met curieus schilderwerk en een geweldig fonteinbekken, uit een enkel blok marmer gehouwen; de „zaal der twee zusters”, zoo genoemd naar twee reusachtige marmeren zerken, met een wonderlijk-mooie stuc-decoratie en een vaas, die een der zeer zeldzame speci-

mina is van Spaansch-Moorsche pottenbakkerskunst uit de 15e eeuw. Talrijke andere vertrekken sluiten zich bij deze beide aan. Elk heeft zijn historie, zijn vrome en bloedige legenden, elk ook een eigen schoonheid. Hier is het een kunstig bewerkte koepel, daar een vlakversiering in „Azulejos”, elders een plafond, overwoekerd door het onontwarbaar lijnenspel der Moorsche ornamentiek. ☼ De totaalindruk is overweldigend en wie eindelijk de van myrthen, cypressen en sinaasappelboomen zoet-riekende Tuin van Daraxa binnentreedt, vraagt zich af of hij waakte of droomde. ☼ Wie den droom geheel beleven wil, bezoeke het oude slot in een helderen maannacht. Dat is, als ge u niet bij een groep wilt aansluiten, wat duur, maar ge wint er mee dat ge u niet behoeft te ergeren aan de smakelooze ruïnes van het paleis van Karel V, dat zich brutaal tegen de Moorsche schepping aandrukt — en ge doorleeft een nacht, die steeds onder de zeer zeldzame en de allerschoonste zal blijven tellen.

F. C. TIESKENS.

RENATA DI FRANCIA.

Uit het Poolsch van

KAZIMIERZ CHLEDOWSKI.

3)

(Vervolg.)

AL was zij den paus ook vijandig gezind, toch hield zij vast aan alle kerkelijke gebruiken; zij was bijgeloovig en droeg steeds een snoertje onder haar kleeren, dat de H. Franciscus a Paulo zou hebben gedragen; uit Chartres liet zij zich twee hemden sturen, vervaardigd naar het model van het hemd van Onze Lieve Vrouwe, dat opgeborgen was in de thesaurie van de Kathedraal in die stad. ☼ Dit openlijk vertoon van gehechtheid aan het Roomsche

Katholieke geloof nam niet weg, dat zij reeds in den eersten tijd na bescherming nam te Ferrara en uitgeweken Hugenoten in bescherming nam en ondersteunde. Door haar werd Ferrara dan ook steeds meer de schuilplaats voor Fransche emigranten. Zoo onderhield zij reeds in 't jaar 1529 bijna tweehonderd personen; tot hare omgeving behoorden o.a. vier secretarissen, zeven eeredames, drie kapelaans en drie priesters, drie kerkzangers, zes kamerjuffers, zes kamerdiensers, drie behangers, een arts, een apotheker en een heele staf voor den stal, de keuken en het tafeldien. Het onderhoud van dit leger kostte jaarlijks 50909 lire. ☼ De hoofdfiguur in deze Fransche kolonie was mevrouw de Soubise, Renata's trouwe gezellin. Deze kwam uit Bretagne: op haar sterfbed had Anna van Bretagne haar verzocht om de zorg voor haar nauwelijks driejarig dochttertje, Renata, op zich te nemen. Van dat oogenblik was zij de onafscheidelijke opvoedster en vriendin van de jonge vorstin gebleven, op wie zij veel invloed had. Deze invloed was echter voor Ferrara funest, want zij belette de vorstin, zich aan de belangen van haar nieuw land en volk te wijden. Madame de Soubise wilde namelijk háár vaderland dienen, door Renata voortdurend er aan te herinneren, dat het ook háár taak was om vóór alles den Franschen invloed in Italië te bevorderen. Zij wist zelfs Renata ervan terug te houden om zich volgens de destijds in Italië in zwang zijnde Portugeesche mode te kleeden en haar te overreden de „meer betamelijke en meer getailleerde”

Fransche kleeren te dragen. ☼ De kosten van deze hofkliek, en de bedragen, welke voor de overige „arme Franschen” werden besteed, gingen alle perken te buiten en waren de eerste aanleiding tot wrijvingen tusschen Renata en haar echtgenoot, tegen wien mevrouw de Soubise de vorstin opzette. Ercole zag zeer wel in, van welke zijde het kwaad kwam en trachtte dan ook van de Fransche hofmeesteres af te komen en haar naar Frankrijk te laten terugreizen. Zijn pogingen leverden echter geen resultaat op, want achter mevrouw de Soubise stond de Fransche regering, die haar als de geheime diplomatieke agentesse van Frankrijk beschouwde. Bekoorlijke Française, die door haar geest en vroolijkheid Alfonso wist te vermaken, stond bijzonder goed bij hem aangeschreven. ☼ Ercole moest dus mevrouw de Soubise voorloopig dulden, temeer, daar het Boloneesche congres, waarop tevens over het lot van Ferrara beslist zou worden, zijn volle aandacht in beslag nam en hem belette zich met iets anders bezig te houden. Ferrara had in Clemens VII een even hardnekkigen tegenstander als in Julius II en Leo X. De paus gebruikte op het congres al zijn invloed om niet slechts Ferrara in bezit te krijgen, maar ook Modena bij de kerkelijke landen te voegen. Karel V achtte het echter noodzakelijk de d'Este's in het bezit van hun land te laten, terwille van het politieke evenwicht

in Italië. Hij wist tenslotte gedaan te krijgen, dat Alfonso in het bezit van Ferrara werd gelaten, waarvoor deze echter den paus onmiddellijk honderdduizend ducaten moest betalen en vervolgens een jaarlijksch tribut van zevenduizend ducaten. Modena, Reggio en Rubiero zouden ook voortaan als keizerlijke leengoederen in het bezit der d'Este's blijven. Tenslotte zou de paus Alfonso absolutie verleen voor al zijne overtredingen jegens de curie, natuurlijk

Foto J. Le Maitre.

IN HET BOSCH VAN GROENENDAAL.

als deze om vergiffenis mocht verzoeken. Alfonso aanvaardde gaarne dit door den keizer uitzegelde besluit. Alfonso aanvaardde geld als „deposito” aan, maar stemde niet toe in de voorwaarden, door den keizer gesteld en behield dientengevolge volledige vrijheid van handelen. Daar Alfonso echter feitelijk meester over zijn bezittingen bleef, heerschte er te Ferrara uitbundige vreugde en het hof leefde weer op. Banketten, maskerades, komedies, morescen, tournooien en concerten waren aan de orde van den dag, en de letterkundigen en geleerden kwamen 's winters haast iederen avond in Ercole's vertrekken samen, zoodat men Ferrara de salon van Italië ging noemen. ☼ De verhouding tot mevrouw de Soubise werd er intusschen niet beter op, integendeel, ze werd zeer gespannen. Zij had een zoon en twee dochters, van welke laatste de oudste, Anna de Parthenay, verloofd was met Antoine de Pons, graaf de Marennes, die in dienst stond van het Fransche hof. Anna vertoefde bij haar moeder te Ferrara, en de Pons was in Frankrijk gebleven; met het huwelijk werd gedraald, omdat volgens zeggen van mevrouw de Soubise, Ercole niet wilde toestaan, dat de Pons te Ferrara kwam. De kwestie liep zoo hoog, dat de koning en de paus zich ermede gingen bemoeien. De paus vertoefde destijds in Marseille en verkondigde zijn genegenheid voor „zijn geliefde dochter, Anna de Parthenay, vol deugden en geleerdheid”.

(Wordt vervolgd)